

ДІАГНОСТИКА ЯК БАЗИС ФОРМУВАННЯ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

Розглянуто теоретичні аспекти та сутність діагностики регіонального розвитку. Визначено основні фактори, що негативно впливають на соціально-економічні показники Одеського регіону. Обґрунтовано заходи, які повинні стати пріоритетними для подолання кризових ситуацій в регіоні. Висловлено пропозиції щодо розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону.

The theoretical aspects and the essence of diagnostics of regional development are considered. The main factors negatively influencing the socio-economic indicators of the Odessa region are found out. The activities, which should become a priority for overcoming of crisis situations in the region are grounded. Suggestions on the development of foreign economic activity of the region are made.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Реформування економіки України почалося і продовжується на фоні глибокої системної кризи всіх її сфер і галузей. Низька ефективність, відсутність дієвих стимулів підприємницької активності, значні структурні диспропорції, низький рівень конкурентоспроможності вітчизняних товарів на зовнішньому і внутрішньому ринках, соціальні і екологічні кризові явища – далеко не повний перелік реалій, які характеризують сучасний стан української економіки.

Якщо враховувати систематичну політичну нестабільність, неврегульованість законодавчої бази, кризу ринкових реформ, відсутність рівності прав, зобов'язань і відповідальності між підприємницькими структурами різних форм власності, наявність корупційних схем, що істотно впливає на поведінку підприємців, то особливо актуальним стає питання про антикризову політику, що має бути реалізована на державному, регіональному і локальному рівнях управління.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Зарубіжні дослідження проблематики антикризового управління досягли значних успіхів в розробці концепції антикризового управління, категоріального апарату, сутності, механізмів і технологій, методів і методик. Цей теоретичний і практичний досвід необхідно використовувати у вітчизняній науці у сфері проблематики антикризового управління на державному, регіональному і локальному рівнях управління. У даний час з'являється велика кількість вітчизняних публікацій академічної і прикладної спрямованості, які висвічують специфічну проблематику антикризового управління на сучасному етапі трансформації української економіки (Н. М. Андрєєва [1, с.55-68], Б. В. Буркинський [2, с.178-195], С. К. Харічков [3, с.87-103; 4, с.254-269], А. І. Ковальов [5, с.245-257] та багато інших).

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на достатньо велику кількість існуючих досі, невирішеними є проблеми розробки теоретико-методологічних засад діагностики антикризового управління та розробка антикризових заходів на регіональному рівні. При цьому треба зазначити, що для вибору оптимальної антикризової стратегії регіону найбільш важливою є типологія діагностики його соціально-економічного розвитку на підґрунті оцінки тенденцій та аналізу його соціо-економічного стану.

Постановка завдання. Метою статті є діагностування соціо-економічного стану Одеського регіону, виявити на його підґрунті підпроблеми, що потребують вирішення та розробити напрями щодо подолання кризових проявів на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розробка стратегічного курсу економічного і соціального розвитку України має базуватися, перш за все, на промисловому зростанні вітчизняної економіки. Тільки реалізація такого курсу на основі нової промислової доктрини дозволить вивести Україну на рівень розвинутих держав.

На сучасному етапі економічних перетворень наша країна у своєму розвитку перебуває на стадії, що відповідає низькому рівню конкурентоспроможності економіки. Важливим фактором оздоровлення національної політики може стати істотне розширення зовнішньої торгівлі. Цей фактор має особливе значення, тому що дозволяє прискорити ринкову трансформацію економіки, вихід на світовий товарний ринок і створення валютних резервів, необхідних для модернізації й структурної перебудови виробництва.

Разом з тим, тільки торгівля не може зробити економіку конкурентоспроможною. Конкурентоспроможність – це комплексна категорія, її переваги остаточно реалізуються в торгівлі, але базис конкурентних переваг створюється у всіх галузях суспільного виробництва. Одним із шляхів часткового рішення проблеми є цільова підтримка високотехнологічних і промислових виробництв.

При всій складності проблем розвитку ринкових відносин як у країні в цілому, так і в окремих регіонах, для їх вирішення необхідно сконцентрувати увагу і сили на розвитку регіональних ринків, тобто на поживленні виробництва та внутрішнього попиту на вироблену продукцію, удосконаленні нормативно-правової бази і діяльності органів управління.

Необхідні концепція і стратегія створення розумно керованого і збалансованого ринку. Вибір антикризової стратегії розвитку потребує попередньої діагностики, яка дозволить правильно визначити проблеми, що призвели до кризового стану та обґрунтувати пріоритетні напрямки подальшого розвитку.

Сучасний стан розробки теоретичного і науково-методичного забезпечення діагностики кризового процесу характеризується різноманітністю підходів і інструментарію його проведення. Само поняття «діагностика» (від грецького – здатний розпізнавати) достатньо широко використовується в різних галузях науки. У економіці цей термін використовується для встановлення і вивчення ознак, що характеризують певний стан систем, для прогнозування можливих відхилень і запобігання порушенням нормального режиму їх роботи, діяльності.

Так, Н. М. Андреева, С. К. Харічков під діагнозом розуміють дослідження суті і особливості проблеми на основі всеосяжного аналізу, використовуючи певний набір принципів і методів його проведення.

Дуже часто категорію діагностики асоціюють з аналізом економічної сфери господарювання. Проте поняття діагностики є ширшим і складнішим. Тому в науковій літературі в даний час категорію економічної діагностики виділяють окремо. У роботах окремих дослідників визначаються специфічні ознаки економічної діагностики. Так, В. М. Новіков [6, с.55] констатує, що мета економічної діагностики складається з контролю пропорцій і темпів економічних категорій у процесі виробництва. У своїх дослідженнях він наводить такі принципи формування систем економічної діагностики:

- інформація, що використовується на будь-яких рівнях агрегації повинна базуватися на даних оперативного, бухгалтерського і статистичного обліку. Умовою використання інформації є повний розподіл вартісної структури продукту, робіт і послуг на її складові;
- необхідність підтримки пропорційності структурних складових і їх совокупностей у вартості (ціні);
- базування операційного підходу на використанні динамічних характеристик аналізованих показників оцінки ефективності розвитку діяльності і регулювання прискорення економічного зростання;
- отримання однозначних висновків на основі підсумовування результативної інформації про характер економічних процесів і динаміки показників, що аналізуються як по окремих ознаках, так і по їх сукупності.

Узагальнені дані принципи мають такий вигляд:

- достовірність і повнота інформації;
- пропорційна і цінова визначеність;
- визначеність базового ряду показників діяльності суб'єкта;
- визначеність динамічних характеристик вибраних показників і регулювання прискорення економічного зростання;
- отримання узагальнених висновків.

Більш глибоке бачення категорії «діагностика» представлено в дослідженнях О. Г. Дмитрієвої [7, с.26]. Як стверджує автор, діагностика не обмежується тільки аналізом об'єкта, а використовує разом з аналітичною і синтетичну діяльність. Головне завдання діагнозу – це встановлення внутрішнього стану об'єкта.

Реалізація процесу діагностики повинна здійснюватися не стільки на основі практичного вивчення об'єкта, скільки на основі результатів безпосередніх розумових операцій аналізу і синтезу, оскільки будь-який вид аналізу допускає синтез, і навпаки. Завдання діагнозу тісно переплітаються з іншими завданнями – прогнозу, передбачення, аналізу походження. У економічній діагностиці часто прогноз дозволяє уточнити діагноз. І в той же час, діагностика є початковим моментом прогнозу, оскільки без чіткої і достовірної констатації сформованого положення неможливо оцінити варіанти розвитку об'єкта.

Згідно дослідженням А. І. Ковальова [5, с.16], відмінною рисою діагностики є – оцінка ситуації в конкретний момент часу, виявлення відхилень і визначення причин, що викликають ці відхилення, тобто виявлення причинно-наслідкових зв'язків і залежностей.

Класифікацію загальних форм діагнозу і підходи до діагностики запропоновані О. Г. Дмитрієвою при дослідженні економічної діагностики та представлену в табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація форм діагнозу і підходів до діагностики (згідно О. Г. Дмитрієвої)

Критерії класифікації	Форми діагнозу			
	Форми результату діагнозу	Діагноз, що встановлює відхилення від норми	Діагноз, об'єкт, що відноситься, до певної групи, класу, типи	Діагноз, що базується на описі унікального з'єднання характеристик
Підходи до діагнозу	Діагноз за наявності моделі	Діагноз за наявності парадигми розвитку	Діагноз за відсутності моделі	Діагноз за відсутності парадигми розвитку
Динамічні якості діагнозу	Діагноз в статичі		Діагноз в динаміці	
Форми організації процесу діагнозу	Аналітична діагностика	Експертна діагностика	Моделювання	

Залежно від динамічних завдань діагнозу, автор пропонує розрізняти діагностику статичного стану і діагностику процесу.

У рамках діагностики стани визначають положення ресурсного потенціалу (об'єкту) на даний період, визначають модель економіки і соціально-економічної поведінки (для суб'єкта).

При діагностиці процесу визначають траєкторію розвитку, з'ясовують внутрішній стан об'єкту; виділяють ендогенні і екзогенні чинники, які вплинули на існуючу ситуацію.

Проведення діагностики доцільно проводити в рамках конкретної регіональної системи, що і було реалізовано авторами далі в рамках справжнього дослідження.

У науковій літературі для діагностики систем природокористування в рамках окремих територій М. Д. Балджі і С. К. Харічковим [3, с.22-30] запропоновано таку класифікаційну систему:

1. Експрес-діагностика проводиться для отримання невеликої кількості ключових, найбільш інформативних показників. Це попередній аналіз, який оцінює динаміку зміни основних показників, які характеризують ту або іншу територію. При експрес-діагностиці доцільним є проведення SWOT-аналізу з виявленням позитивних, негативних, перспективних і небезпечних елементів комплексного природокористування до певного об'єкта.

2. Видова діагностика полягає в розгляді окремих проблемних питань або локальному аналізі певних ресурсів.

3. Комплексна діагностика – це оцінка і аналіз всіх природно-кліматичних ресурсів території на основі багаторівневих висновків про перспективний розвиток територій, що охоплюють різні галузі економіки. Системна діагностика може бути продовженням комплексної діагностики. У її рамках розглядаються території як багатокomпонентна і багаторівнева система.

При розгляді діагностики антикризового управління регіоном є доцільним розглядати її в рамках трьох складових: економічною, екологічною і соціальною, як похідній перших двох.

Діагностика економічної складової в даному випадку повинна охоплювати характеристику економічного і природно-ресурсного потенціалу, рівнів їх використання, показники розвитку галузей промисловості, сільського господарства і сфери послуг, аналіз ринкової структури.

Діагностика екологічної складової включає аналіз критичних показників забруднення атмосферного повітря, гідросфери, показників забезпеченості регіону природними ресурсами, наявність відходів і так далі

Діагностика соціальної складової включає дослідження демографічної структури, а саме: критичних демографічних коливань (зростання або скорочення) або нестабільних їх станів і їх порівняння з іншими об'єктами; негативні тенденції в міграційних процесах (внутрішніх) і зовнішніх; стан і структура зайнятості населення; характеристика ринку праці (безробіття, трудові ресурси), а також соціальні показники: низький середній рівень доходів і так далі

Іноді дану тріаду діагностики доповнюють четвертою складовою – діагностикою ринкової структури регіону. Діагностика ринкової структури характеризується ємкістю ринків, оцінкою існуючого стану ринків і структурою власності, характерної конкретному регіону. Оцінка ринків досить добре розроблена в маркетингових дослідженнях. Стосовно практичного освітлення результатів проведення діагностики даного аспекту антикризового управління регіоном автори розглянуть ці питання детальніше далі на прикладі Одеського регіону. Саме за період найбільш гострого впливу фінансової кризи на економіку регіону.

Характеризуючи економіку області, слід зазначити, що Одещина є приморським та прикордонним регіоном України, який розташований на перетині найважливіших міжнародних шляхів і має при цьому найбільшу серед областей України територію (33,4 тис. кв. км). Структура показників, яка дає можливість комплексно оцінити розвиток територій, а саме валового регіонального продукту та валової доданої вартості, має суттєві відмінності у порівнянні з іншими регіонами. Традиційно найбільша питома вага припадає на галузі, які виробляють послуги, а саме: транспорт (на території області розташовано 8 портів, розгалужена мережа автошляхів), зв'язок, торгівля та готельно-ресторанне господарство. Аналіз динаміки змін валової доданої вартості Одещини та її структури за останні роки засвідчив, що поступово сфера послуг збільшує свою частку.

За результатами комплексної оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України область за 2008 рік посіла загальне 6 місце серед регіонів, у тому числі у сфері реального сектора економіки – 1 місце, у сфері споживчого ринку – 5 місце.

Станом на 1 січня 2009 року прибутково працювало 64,8% підприємств та організацій області, сума одержаного ними прибутку становила 5293,2 млн. грн. Прибуткова робота господарського комплексу області позитивно вплинула на виконання показників наповнення державного та місцевого бюджетів.

Одним із основних критеріїв економічного стану області у 2008 році є динаміка розвитку промислового сектора. Сприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура для експорту, високий рівень внутрішнього інвестиційного та споживчого попиту сприяли нарощуванню обсягів виробництва ряду підприємств області у 2008 році і досягненню значно вищих економічних результатів, ніж у цілому в Україні (обсяги промислового виробництва по області зросли на 27,6%, по Україні – зменшились на 3,1%).

Завдяки прискоренню розвитку наукоємних виробництв, проведенню інноваційних змін, реалізації програм розвитку та технічного переобладнання на провідних підприємствах зросло виробництво в добувній (на 6,4%) та переробній промисловості (на 28,3%), в тому числі целюлозно-паперового виробництва, видавничої діяльності (на 3,9%), машинобудування (на 3,8%), хімічної та нафтохімічної промисловості (на 0,6%), з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води (на 6,3%).

За 2008 рік зростання виробництва отримано в галузях, продукція яких мала інвестиційне спрямування, а саме в машинобудуванні, приріст обсягів виробництва у порівнянні з минулим роком становить 3,8%. Частка машинобудівної галузі в загальному обсязі реалізованої продукції становила 21,9%. До зменшення у 2008 році обсягів металургійного виробництва на 14,9% призвело падіння попиту і цін на продукцію на зовнішніх ринках (через конкуренцію з боку російських і китайських товаровиробників) та зниження обсягів робіт в будівельній галузі через ці ж причини не досягнуто рівня 2007 року у виробництві інших неметалевих мінеральних виробів, зокрема будівельних матеріалів, обсяги виробництва скоротилися на 13,8%.

На зниження показників у легкій промисловості (на 5,8%) значною мірою вплинули проблеми в діяльності фінансово-кредитної сфери, зростання цін на енергоносії, падіння попиту на продукцію на зовнішніх ринках. Через складну ситуацію із забезпеченням переробних підприємств сировиною, високі закупівельні ціни та зниження попиту на готову продукцію зменшилося виробництво продуктів харчування (на 19,6%).

Робота підприємств морегосподарського комплексу області була спрямована на розвиток потужностей з переробки вантажів, у першу чергу – контейнерних, затвердження позицій портів області на міжнародному ринку контейнерних перевезень. За 2008 рік обсяг переробки вантажів торговельними та рибним портами, а також причальними комплексами області становив 101,4 млн. тонн вантажів (108,5% до показника 2007 року). Кількість оброблених суден у морських торговельних портах становила 16,1 тис. одиниць, серед яких 12,0 тис. одиниць – іноземних власників та фрахтувальників.

Зберігалася позитивна тенденція нарощування обсягів іноземних інвестицій в економіку області. Протягом 2008 року в економіку області іноземними інвесторами вкладено 244,6 млн. дол. США прямих інвестицій. Найбільш інвестиційно привабливими для іноземного капіталу у 2008 році були підприємства, які працювали за такими видами економічної діяльності, як: будівництво (за аналізований період приріст прямих іноземних інвестицій становив 31,7% або 21,2 млн. дол. США); операції з нерухомим майном (8,2% або 5,5 млн. дол. США); оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі (13,0% або 10,8 млн. дол. США); машинобудування (збільшення у 3,4 рази або на 25,6 млн. дол. США); фінансова діяльність (у 1,9 рази або на 57,2 млн. дол. США). Обсяг експорту товарів та послуг склав 3854,9 млн. дол. США і, порівняно з попереднім роком, зріс на 78,0%, імпорту –

відповідно – 6318,9 млн. дол. США та у 2,3 рази.

Перш за все наслідки впливу світової фінансової кризи позначилися на показниках промислового комплексу, на обсягах продукції промислового виробництва, особливо в галузях, залежних від споживання енергоресурсів, імпортової сировини, зовнішньої кон'юнктури споживання тощо. Підвищення вартості природного газу найбільше вплинуло на фінансовий стан підприємств, які мають високу частку вартості природного газу у собівартості виробленої продукції. Найбільш уразливими є хімічне виробництво, виробництво інших неметалевих мінеральних виробів та металургійне виробництво.

Серед проблем, які більш впливатимуть на економічні показники регіону і які необхідно вирішувати, слід відмітити :

- обсяги інвестицій, в тому числі іноземних, не відповідають потребам регіону, не створено ефективно працюючої інфраструктури регіонального інвестиційного ринку;
- недостатнє фінансування цільових галузевих програм;
- постійне зростання цін на енергоносії;
- недостатньо ефективно працюють програми з енергозбереження;
- недостатня кількість інноваційно активних підприємств;
- значний рівень кількості збиткових підприємств;
- недостатній рівень росту реальних доходів населення через значне зростання індексу споживчих цін;
- залишається заборгованість з виплати заробітної плати;
- недосконалість структури зайнятості населення - дисбаланс між попитом та пропозиціями на ринку праці, наявність тіньової зайнятості;
- погіршення сальдо зовнішньої торгівлі регіону;
- невирішені соціальні проблеми села – безробіття, трудова міграція, занепад соціальної інфраструктури;
- значні проблеми в галузі тваринництва – скорочення поголів'я та зменшення обсягів виробництва тваринницької продукції;
- неефективне використання земель сільськогосподарського призначення.

Розглянемо головні пріоритети розвитку області з метою виходу з кризового стану.

Забезпечення сталого функціонування промислового комплексу здійснюється шляхом: сприяння налагодженню стабільної роботи промислових підприємств; зростання конкурентоспроможності виробництва шляхом прискореного розвитку наукоємних і високотехнологічних видів промислової діяльності; інноваційно-технологічна модернізація з впровадженням сучасних досягнень вітчизняної і світової науки і техніки; реалізації енергозберігаючої моделі розвитку із застосування екологічно безпечних технологічних процесів; підвищення ефективності господарської діяльності промислових підприємств.

Використання транспортно–транзитного потенціалу області та розвиток регіональної інформатизаційної інфраструктури відбувається шляхом: початку будівництва автомобільної дороги міжнародного значення Одеса - Рені за новим напрямком; розвитку дорожньої галузі; подальшої розбудова глибоководного суднового ходу р. Дунай – Чорне море.

Підтримка аграрного сектора здійснюватиметься шляхом:

у галузі рослинництва:

- розповсюдження науково обґрунтованих систем землеробства, що дасть змогу підвищити родючість ґрунтів;
- застосування прогресивних технологій вирощування сільськогосподарських культур;
- розвиток зрошувального землеробства;
- впровадження нових елітних сортів і гібридів рослин.

у галузі тваринництва:

- підвищення продуктивності поголів'я та забезпечення необхідними кормами;
- підтримка крупно товарних сільськогосподарських підприємств.

Інвестиційна та зовнішньоекономічна діяльність здійснюватиметься шляхом:

- залучення вітчизняних та іноземних інвестицій за пріоритетними напрямами розвитку;
- розроблення нових інвестиційних проектів у пріоритетних сферах соціально-економічного розвитку;
- здійснення активної політики просування вітчизняних товарів та послуг на зовнішні ринки;
- збільшення обсягів експорту товарів та послуг.

Підтримка малого бізнесу в регіоні здійснюватиметься шляхом:

- виконання програм підтримки малого підприємництва в Одеській області;
- усунення зайвих регуляторних бар'єрів на шляху розвитку підприємництва;
- запровадження нових механізмів підтримки підприємництва, залучення громадських організацій підприємців до їх реалізації.

Забезпечення екологічної та техногенної безпеки в області здійснюватиметься шляхом:

- пошуку та забезпечення населення області якісною питною водою;
- розв'язання проблем поводження з відходами насамперед з токсичними та непридатними, а також забороненими для використання хімічними засобами захисту рослин;
- розробки науково обґрунтованих заходів зі створення системи інтегрованого управління природокористуванням в морський прибережній смузі Одеської області;
- збереження природно-заповідного фонду, біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідної справи, формування екологічної мережі.

Енергозбереження є одним із основних чинників зменшення фактичних витрат на одиницю продукції (робіт). Робота в цьому напрямку дає значний економічний ефект. Найважливішими заходами з вирішення проблем енергозбереження є:

- державна підтримка розроблення і впровадження енергозберігаючої техніки і обладнання;
- співпраця виробників і споживачів енергоресурсів з метою підвищення ефективності й ощадливості її використання;
- сприяння розвитку нетрадиційних джерел енергії.

Таким чином, втілення заходів з енергозбереження та економія усіх видів сировини стає першочерговим завданням для промислового комплексу області, що дасть змогу знизити собівартість продукції підприємств.

Подолання диспропорцій соціально-економічного розвитку районів області шляхом створення умов для забезпечення сталого розвитку південно-західної частини та північних районів області, підвищення ефективності використання їх природно-ресурсного, людського та економічного потенціалу:

- виконання заходів Програми комплексного розвитку Українського Придунав'я на 2004–2011 роки;
- розробка обласної програми забезпечення сталого розвитку північних районів області.

Для покращення результатів роботи промислового комплексу важливого значення набуває завдання збільшення внутрішнього споживання металопродукції, пожвавлення внутрішнього попиту на металосировину, що дозволить суттєво зменшити рівень залежності від зовнішніх ринків.

У транспортній галузі, відповідно до Програми комплексного розвитку Українського Придунав'я на 2004–2011 роки, для відновлення судноплавства на українській ділянці дельти Дунаю, а також для створення позитивного іміджу України як транзитної держави, необхідно проводити подальшу розбудову глибоководного суднового ходу р. Дунай – Чорне море.

Відсутність у державі та, зокрема в регіоні, достатніх обсягів вільних фінансових ресурсів, а також недостатній рівень внутрішніх заощаджень гальмують динамічний розвиток економіки. В умовах гострої нестачі інвестиційних ресурсів в Україні одним з ключових завдань регіональної політики є залучення додаткових іноземних інвестицій в реальний сектор економіки.

Згідно прогнозу серед перспективних галузей економіки з точки зору залучення іноземних інвестицій можна визначити: торгівлю, діяльність готелів та ресторанів, сільське господарство, операції з нерухомістю, а також надання послуг.

Пріоритетами зовнішньоекономічної діяльності області є розвиток співробітництва з сусідніми державами, збагачення змісту підписаних міжрегіональних угод, створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі щодо залучення іноземних інвестицій в економіку регіону, реалізація спільних міжнародних проектів та програм.

Особливу увагу слід приділити розвитку експортного потенціалу регіону. В умовах повноправного членства України в СОТ при складному фінансово-економічному становищі у світовій економіці необхідно приділити якомога більше уваги питанням фінансової підтримки регіональних товаровиробників-експортерів, підвищенню рівня інвестиційної привабливості Одеської області, реалізувати нові інвестиційні проекти, а також сприяти залученню іноземного капіталу в економіку регіону.

Очікувані результати від впровадження указаних заходів:

- зростання загального обсягу експорту Одеської області до країн світу;
- збільшення питомої ваги у товарному експорті регіону продукції з високим ступенем обробки;
- покращення коефіцієнту покриття експортом імпорту;
- збільшення питомої ваги Одеської області у загальному обсязі товарного експорту країни;
- збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій.

Підтримка малого підприємництва полягає в спрощенні процедур входження в бізнес, усуненні зайвих регуляторних бар'єрів на шляху розвитку підприємництва, удосконаленні дозвільної системи у сфері господарської діяльності та реалізації механізмів фінансово-кредитної підтримки суб'єктів малого бізнесу.

Інструментом реалізації на регіональному рівні державної політики розвитку малого підприємництва є підтримка малого підприємництва шляхом удосконалення нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності, фінансово-кредитної допомоги, інформаційного, ресурсного забезпечення та подальшому розвитку бізнес-інфраструктури.

Отримання дозволів є другою за складністю процедурою після оподаткування, що перешкоджають розвитку бізнесу. Активізація роботи органів місцевої влади з реалізації Закону «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» дасть змогу поступово перейти від дозвільного до декларативного принципу започаткування підприємницької діяльності.

На сьогоднішній час питання енергозбереження та енергоефективності стоїть дуже гостро. В умовах фінансово-економічної кризи та ситуації з підвищенням ціни на природний газ нарівні час для прийняття нових підходів та рішень. На даний час розроблено концепцію Програми енергоефективності Одеської області на 2009–2015 роки і розпочато розробку самої Програми. Концепція передбачає створення комунального підприємства, яке аймається енергоаудитом, впровадженням альтернативних джерел енергій, проводитиме освітні заходи з метою підвищення рівня досвідченості зацікавлених осіб.

Висновки і перспективи подальших розробок. Згідно проведених досліджень можна зробити висновки, що основною метою та цілями розвитку регіону є мінімізація впливу фінансово-економічної кризи на рівень добробуту та соціальної захищеності населення області, збереження належних умов для праці та гармонійного розвитку особистості на основі підтримки існуючого виробничого потенціалу області; підтримки тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції; подолання диспропорцій соціально-економічного розвитку районів області.

Діагностика соціально-економічного стану розвитку Одеського регіону показала, що наслідки впливу світової фінансової кризи позначилися, в першу чергу, на показниках

промислового комплексу, на обсягах продукції промислового виробництва, особливо в галузях, залежних від споживання енергоресурсів, імпортової сировини, зовнішньої кон'юнктури споживання тощо.

Підвищення вартості природного газу найбільш вплинуло на фінансовий стан підприємств, які мають високу частку вартості природного газу у собівартості виробленої продукції. Найбільш уразливими стали хімічне виробництво, виробництво інших неметалевих мінеральних виробів та металургійне виробництво.

Як перспективні заходи щодо оперативного реагування на прояви впливу світової фінансової кризи на реальні показники розвитку економіки регіону, слід відзначити утворення антикризових робочих груп або рад, які будуть здійснювати оперативний моніторинг показників фінансового та економічного секторів, що дозволить своєчасно реагувати на певні виклики та вживати відповідних заходів для вирішення проблемних питань на урядовому та місцевому рівнях. Основними напрямками діяльності антикризових рад можуть стати:

- збереження рівня життя населення області;
- розвиток внутрішнього ринку області й просування товарів та послуг на внутрішній ринок;
- пошук нових ринків збуту продукції та послуг підприємств регіону;
- максимальне використання транзитного потенціалу області;
- втілення заходів з енергозбереження;
- жорстка економія бюджетних ресурсів;
- підтримка агропромислового комплексу;
- стимулювання будівельної галузі;
- фінансова підтримка малого та середнього бізнесу.

Список використаної літератури

1. Андреева Н. Н. Ресурсно-экологическая безопасность предприятия: диагностика, стратегия, регулирование / Н. Н. Андреева, С. К. Харичков. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 1996. – 90 с.
2. Буркинський Б. В. Активизация инвестиционной деятельности в регионе / Б. В. Буркинський, Е. В. Молина. – Одесса, ИПРЭЭИ НАН Украины, 2003. – 494 с.
3. Балджи М. Д. Основи діагностики комплексного природокористування: регіональний вимір: [монографія] / М. Д. Балджи, С. К. Харічков. – Одеса, ІПРЕЕД НАН України, 2008. – 144 с.
4. Економічне оновлення регіону: аналіз ситуацій та рішення / Керівник авт. колективу: академік НАН України, д.е.н., проф. Б. В. Буркинський, д.е.н., проф. С. К. Харічков. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2008. – 494 с.
5. Ковалев А. И. Управление реструктуризацией предприятия / А. И. Ковалев. – К.: АВРИО, 2006. – 368 с.
6. Новиков В. М. Экономическая диагностика развития хозяйственных систем в рыночных условиях (на основе модели экономического роста) / В. М. Новиков. – Одесса, ОПУ, 1992. – 120 с.
7. Дмитриева О. Г. Региональная экономическая диагностика / О. Г. Дмитриева. – СПб.: Издательство Санкт-Петербургского Университета экономики и финансов, 1992. – 274 с.

Прийнято до друку 16.05.2011